ՄԱՐՏԻ 30 ՈՐԱՏԱՐԱԿՉԱՏԻՐՈՋ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐԱԹԵՐԹ ԱՐՁԱԿԱՆ ՏԱՐԻ ՀԱՄԱՐ № 164

ՏԱՐ-ՏԱՐ

1886

ՄԱՐՏԻ 30 ՈՐԱՏԱՐԱԿՉԱՏԻՐՈՋ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐԱԹԵՐԹ ԱՐՁԱԿԱՆ ՏԱՐԻ ՀԱՄԱՐ № 164

Տարեկան 10 թուղթ, մեկ ամսվա 6 թուղթ, երեք ամսվա 3 ր. 50 կ.
Գնով 5 կոպեկ։
Խմբագրատունը հաստատվում է ամեն օր (բացի կիրակի և տոնական օրերից) ցերեկվա ժամը 9-ից մինչև 3-ը։ Ցայտասանական գրությունները ընդունվում են միայն խմբագրատան վերոհիշյալ հասցեով։

Խմբագրատուն հասցեն՝ Թիֆլիս, Բերեզինի հրատարակչատան մոտ։ Rédaction «Nor-Dar».
Տիրոջ՝ Ս. Ս.

ԴԱՀԱՎԱՃԱՆ

Ս. Ս.

«Մշակ»-ի վերջին համարում կարդացի մի հոդված, որի մեջ հեղինակը ուզում է ապացուցանել, թե մեր ազգի ներկա դրության պատճառը ոչ թե ինքն է, այլ ուրիշ ազգերը։ Ես ուզում եմ ցույց տալ, որ այդ հոդվածի հեղինակը սխալվում է։

Ինչպես հայտնի է, մեր ազգի ներկա դրության պատճառը մեր անտեղյակությունն է։ Մենք ոչ միայն չենք ճանաչում մեր ազգի պատմությունը, այլև չենք էլ ուզում ճանաչել։ Մեր ազգի պատմությունը մեզ համար մի անծանոթ բան է։ Մենք ոչ միայն չենք ուսումնասիրում մեր ազգի պատմությունը, այլև ամաչում ենք նրանից։ Մենք ամաչում ենք մեր ազգի անցյալից, ամաչում ենք մեր ազգի ներկայից, ամաչում ենք մեր ազգի ապագայից։ Մենք ամաչում ենք մեր ազգի անունից։ Մենք ամաչում ենք մեր ազգի լեզվից։ Մենք ամաչում ենք մեր ազգի հագուստից։ Մենք ամաչում ենք մեր ազգի սովորություններից։ Մենք ամաչում ենք մեր ազգի ամեն ինչից։ Մենք ամաչում ենք մեր ազգի գոյությունից։ Մենք ամաչում ենք մեր ազգի ապագայից։ Մենք ամաչում ենք մեր ազգի անունից։ Մենք ամաչում ենք մեր ազգի լեզվից։ Մենք ամաչում ենք մեր ազգի հագուստից։ Մենք ամաչում ենք մեր ազգի սովորություններից։ Մենք ամաչում ենք մեր ազգի ամեն ինչից։ Մենք ամաչում ենք մեր ազգի գոյությունից։

Մենք ամաչում ենք մեր ազգի անցյալից, որովհետև մենք չգիտենք մեր ազգի անցյալը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի պատմությունը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի լեզուն։ Մենք չգիտենք մեր ազգի սովորությունները։ Մենք չգիտենք մեր ազգի հագուստը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի ամեն ինչը։

Մենք ամաչում ենք մեր ազգի ներկայից, որովհետև մենք չգիտենք մեր ազգի ներկան։ Մենք չգիտենք մեր ազգի ներկա դրությունը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի ներկա պայմանները։ Մենք չգիտենք մեր ազգի ներկա կարիքները։ Մենք չգիտենք մեր ազգի ներկա պահանջները։

Մենք ամաչում ենք մեր ազգի ապագայից, որովհետև մենք չգիտենք մեր ազգի ապագան։ Մենք չգիտենք մեր ազգի ապագա դրությունը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի ապագա պայմանները։ Մենք չգիտենք մեր ազգի ապագա կարիքները։ Մենք չգիտենք մեր ազգի ապագա պահանջները։

Մենք ամաչում ենք մեր ազգի անունից, որովհետև մենք չգիտենք մեր ազգի անունը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի անվանումը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի ազգանունը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի մականունը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի տիտղոսը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի կոչումը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի պատվանունը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի ամեն ինչը։

Մենք ամաչում ենք մեր ազգի լեզվից, որովհետև մենք չգիտենք մեր ազգի լեզուն։ Մենք չգիտենք մեր ազգի լեզվի քերականությունը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի լեզվի բառարանը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի լեզվի շարահյուսությունը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի լեզվի ոճաբանությունը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի լեզվի հնչյունաբանությունը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի լեզվի ամեն ինչը։

Մենք ամաչում ենք մեր ազգի հագուստից, որովհետև մենք չգիտենք մեր ազգի հագուստը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի հագուստի կտրվածքը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի հագուստի կարվածքը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի հագուստի գործվածքը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի հագուստի գույնը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի հագուստի ոճը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի հագուստի ամեն ինչը։

Մենք ամաչում ենք մեր ազգի սովորություններից, որովհետև մենք չգիտենք մեր ազգի սովորությունները։ Մենք չգիտենք մեր ազգի ծեսերը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի տոները։ Մենք չգիտենք մեր ազգի հանգստյան օրերը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի հարսանեկան սովորությունները։ Մենք չգիտենք մեր ազգի թաղման սովորությունները։ Մենք չգիտենք մեր ազգի ամեն ինչը։

Մենք ամաչում ենք մեր ազգի ամեն ինչից, որովհետև մենք չգիտենք մեր ազգի ամեն ինչը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի ոչ մի բան։ Մենք չգիտենք մեր ազգի ոչ մի բանի մասին։ Մենք չգիտենք մեր ազգի ոչ մի բանի մասին ոչինչ։ Մենք չգիտենք մեր ազգի ոչ մի բանի մասին ոչինչ չգիտենք։

Մենք ամաչում ենք մեր ազգի գոյությունից, որովհետև մենք չգիտենք մեր ազգի գոյությունը։ Մենք չգիտենք մեր ազգի գոյության պատճառները։ Մենք չգիտենք մեր ազգի գոյության նպատակները։ Մենք չգիտենք մեր ազգի գոյության միջոցները։ Մենք չգիտենք մեր ազգի գոյության ամեն ինչը

ՎԱՂՎԱ-ԽՈՒՄԱՐՅԱՆ — Նախ-
ադրվի 5-ին կայսեր Փ.-Պ.-Շու-
շայում տեղի ունեցած դատա-
կան վեճերի ընթացքում ապա-
ցուցին, որ Ղ. Ա. Ղ. Ա. Ղ. Ա.
Ղ. Ա. Ղ. Ա.

ճուխեամբ և հրամանով դեռ 1850 թ.

Այժմեան եպ. նախորդը—գեր. Անտոն Հալաճեանը (1873 թ. կ. Պոլսում) չատ վատառողջ լինելով, չէր կարող կառավարել թեմը և վերջը զրկուելով աչաց տեսութիւնից, գնաց Կ. Պոլիս իւր եղբայրների տանը նստաւ։

Այդպէսով Արդուինի եպ. աթոռը մնաց թափուր։

1878 թ. յունվարի 4-ին գեներալ կոմարովի զօրքերը Աբաահանովից մտան Արդուին։ Այդ օրից Արդուինի գաւառը միացաւ Կարսի վիճակի հետ։

Արդուինում բնակուող հայ-կաթոլիկ ժողովուրդը ցանկանում էր, օր առաջ ընտրեն թեմական եպիսկոպոս, որպէս զի եպիսկոպոսական աթոռը թափուր չմնայ և թեմը չկորցնէր իւր վաղեմի իրաւունքը։

Այդ պատճառով Արդուինի թեմի բոլոր եկեղեցականները և ժողովուրդը մի խնդրագիր ուղարկեցին Կ. Պոլսի հայ-կաթոլիկաց պատրիարքարանին, որի մէջ խնդրում էին չուշացով անօրինութիւն անել և մի եպիսկոպոս ուղարկել Արդուինի թեմի համար։

Կ. Պոլսի հայ-կաթ. պատրիարք գեր. Ստ. Ազարեանը, իսկոյն հրամանագրում է Էրզրումի հայ-կաթ. առաջնորդ գեր. Ս. եպ. Մելքիսեդեկեանին, որ երթայ և արժանաւոր վարդապետներից մէկին ընտրէ եպիսկոպոս։

1878 թ. դեր. Մելք. ժամանեց Արդուին, և որպէս հրաժարուած էր, չատպով կատարեց եպիսկոպոսացուների ընտրութիւնը։ Ընտրուեցաւ Յովհաննէս Զաքարեանը։

Նոյն ամսի վերջերում գեր. Մելք. մեծ հանդէսով օծեց Կարսի հայ-կաթոլիկների Ս. Լուսաւորիչ նորակառոյց եկեղեցին, որի օծման օրը գեր. Մելք. չատ դեղեցիկատենաբանութիւն արեց հայրենասիրութեան մասին։

Նորապսակ Ց. եպ. սկսեց *) թեմական գործերը կատարել և զանազան բարեկարգութիւններ անել։

1880 թ. գեր. Զաքարեանը կանչուեցաւ Թիֆլիս, Այդտեղ բարձրագոյն իշխանութիւնը մի քանի հարցեր անելուց յետոյ բարեհաճեցաւ հրամայել գեր. Զաքարեանին որ երթայ թեմը կառավարելու՝ մինչև նոր կարգադրութիւն։

Ներկայ թուի օգոստոս ամսին, գեր. Զաքարեանը ստացաւ բարձրագոյն կառավարութիւնից հրաման, որի մէջ Զաքարեան եպ.-ին հրամայած էր «ժամանակաւոր կերպով թողնել թեմի կառավարութիւնը և չխառնուելու գործերին», բայց այդ կառավարութիւնը որոշել էր նրա համար ընակութեան տեղ—Օդեսսան կամ Թէոդոսիան և ոճիկ տարեկան 1500 րուբլի։

Գեր. Զաք.-ը մինչև այսօր դեռ չէ գնացել, բայց հաւանական է, որ չուտով կը թողնի Արդուինի թեմը և կուզեսրսւի դէպի ծովեզերեայ քաղաքներից մինը։

Ուրեմն մեր համայնքի միակ եպիսկոպոսական աթոռն էլի մնաց թափուր...

Անցեալ օգոստոսին, երբ ես Կարս էի՝ տեղի հայ-կաթ. ժողովրդի չատերից լսեցի, որ Արդուինի և Կարսի հայ-կաթոլիկների կողմից ընտրուած մի պատգամաւորութիւն համայնքի կողմից պիտի ներկայացնէն բարձրագոյն կառավարութեանը մի աղերսագիր, որին տորագրել են աւելի քան 1500 անձինք։ Խնդրագրի մէջ ասուած է, որ թեմը չատ գոհ է իւր եպիսկոպոսից և խնդրում է, որ նորից իրաւունք տրուի նրան կառավարելու թեմը, խոստանալով, որ չեն ծանրաբեռնի գանձարանը և իրենք կը հոգան բոլոր եպիսկոպոսարանի ծախսերը։

Այդ պատգամաւորութիւնը բաղկացած է վեց անձինքներից, չորսը Արդուինի քաղաքի կողմից իսկ երկուսը Կարսից։

Վ ե ր ջ ա բ ա ն։

Այս բոլոր նկարագրութիւնից, որ մենք արինք մեր համայնքի վերաբերութեամբ, յարդելի ընթերցողը կը տեսնէ անշուշտ, որ մեր համայնքի մէջ տիրում է տգիտութիւնը։ Այդ տգիտութիւնն է, որ իւր թևերը տարածել է մեր բոլոր գործերի վերայ...

Դրա չնորհիւ մեր վերայ բռնացել են զանազան անկոչ իշխողներ, որոնք երեացել են երբեմն փիլիպէ, երբեմն Ժողէֆ, երբեմն Ֆրանց, երբեմն Ցեր անուններով։

Տմարդութիւն, չար նախանձ և ընտանեկան դաւաճանութիւն,—ահա տգիտութեան հարազատ զաւակները. ահա և մեր այժմու յատկանիշները...

Այո, յարգելի ընթերցող, մեր բոլոր գործերը այս դրութեան մատնուելուն ոչ ոք մեղաւոր չէ,—բացի... բացի մեր տգիտութիւնից։

Տգիտութիւն չէր արդեօք, թողնել նուիրական կարգ կանոնը և ընկնել օտարի ազդեցութեան տակ, թողնել իւր մեծին և սպասել օտարի քմահաճութեանը։

Տգիտութիւն չէ արդեօք մոռանալ նախնական նուիրական սովորութիւնները և ներմուծել խորթ և անտեղի պաշտամունք։

Տգիտութիւն և նախանձ չէ արդեօք, երբ մեր հոգևորականները փոխանակ իրենք օրինակ լինելու խոնարհութեան, հեզութեան, եղբայրասիրութեան—անարատութեամբ առում են միմեանց և եկեղեցու դուռը փակում են նոյն իսկ եկեղեցու պաշտօնեայի առաջ։ *)

Տգիտութիւն չէ արդեօք, որ մինչև օրս չկարողացան միանալ երկու թեմի ժողովրդը, որով կարողանային կազմել մի հօտ և ընտրել մի հովիւ, որով առաջինը ազատուած կլինէր ողորմելի խորամանկութիւնից, իսկ միւսը չէր ընկնիլ նրանց ազդեցութեան տակ։

Տգիտութիւն չէր արդեօք, որ հրաչակաւոր եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւնը կատարուեց գաղտնի։ Այդպիսի մի հանդիսաւոր և չքեղ կարգադրութիւնը չէ կարելի գաղտնագողի և ծածուկ կատարել։ Մինչդեռ կարելի էր խնդրել բարեհնամ կառավարութիւնից և վախճանուած եպիսկոպոսի տեղ ընտրել ուրիշը։

Լէ, ձրն աւետ, մեր ցաւերը մէկ չեն։ Բայց մինչև երբ։ Մինչև երբ մնանք սպասող այս կամ այն պատօրի հրամանին։ Մինչև երբ պէտք է ժողովուրդը խաղալիկ դառնայ այս կամ այն եկեղեցականի քմահաճութեանը։

Մեր ժողովուրդը չունի կատարեալ եկեղեցականներ,—նրան լաւ եկեղեցականն պէտք է։ Մեր ժողովուրդի զուրկ է ուսումից,—նրան ուսուցանող պէտք է։ Մեր ժողովուրդը զուրկ է ճշմարտութեան առաքեալից—նրան քարոզող պէտք է։ Մեր ժողովուրդը չունի վարժարան, նրան կրթող պէտք է։ **)

Մեր ժողովրդեան պէտքերը և կարիքները մի առ մի յիշել—այստեղ անյարմար է և մեր նպատակից դուրս—այսքանը միայն կասենք, որ այդ բոլոր խնդիրները կպարզուին այն ժամանակ, երբ մենք թողած մեր «Ես»-ը, կաշխատենք ընդհանուրի օգտին։

Յուցամոլութեամբ ազգասիրութիւնը և կոկորդիլոսի արտասուք թափելը օգուտ չի բերիլ գործին։ Պէտք է գործով ցոյց տալ, որ իրօք մենք արժանի ենք մեր խնդրածին։

Վերջացնում ենք մեր խօսքը յայտնելով, որ մեզ պէտք է աշխատել քանի յարմար ժամանակ է։ Մեր աշխատութիւնը այն պիտի լինի, որ ջանք անենք ազատելու հաւատքը լատին եկեղեցականների կառավարութիւնից։ Այն, միմիայն արժանաւոր հայ-կաթոլիկ եպիսկոպոսի ընտրութեամբ կարելի է գարման տանել այն հազարաւոր ցաւերին, որ այս րոպէիս տիրում են մեր եկեղեցական գործերին։ Բանի յարմար է Արդուինի պատգամաւորների հետ ուղարկել մեր բոլոր համայնքի կողմից մի խնդիր բարեհնամ կառավարութեանը, որ իրաւունք տրուի «Ընտրելու հայ-կաթոլիկ թեմական եպիսկոպոս»։

Եւ մենք վերջացնում ենք մեր խօսքը Աստուածային խօսքերով. «Խնդրեցէք և առնուցուք, բաղխեցէք և բացցի ձեզ»։

Ալէքսանդրապօլ,

Շիրակեցի.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԱՆԳԼԻԱ. «Journal des Debats» լրագիրը, Գերմանիայում և Աւստրիայում եղած և այնտեղի կայսրի դիպլոմատների հետ խօսակցութիւն ունեցած մի թղթակցի խօսքերից առաջիկայումս անգլիական քաղաքականութեան փոփոխման մասին յայտնում է, թէ Անգլիան մտադիր է հանգիստ թողնել Բաասներդեան պրինցին և Բօլղարիան։ Անգլիան պատուի հարցերը երբէք իւր չահերից վեր չէ դասել։ Սալիսբիւրի կողմից Էդինբուրգեան հերոցին ցոյց տուած սառն ընդունելութիւնը, դրգռեց Անգլիային, փոխանակ Թիւրքիայի հետ դաշն կապելու, համաձայնութիւն կայացնել Ռուսիայի հետ։ Անգլիան իբր թէ համաձայն է, որ Ռուսիան գրաւէ Բօլղարիան և Կ. Պօլիսը, միայն այն պայմանով, որ Ռուսիան արգելք չլինի, եթէ Անգլիան անորոշ ժամանակով գրաւէ Եգիպտոսը։ Բանը նրանումն է, որ Ռուսիայի կողմից ոչ մի պատրաստակամութիւն կամ նշան չէ երեում, որ ցանկանում լինի համաձայնութիւն կայացնել Անգլիայի հետ։

—

ԹԻՒՐՔԻԱ. «Times» լրագրի Կ. Պօլսի թղթակիցը գրում է, թէ Թիւրքիայի պատերազմական մինիստրութեան մէջ քննվում է մի պլան, որով կամենում են քուրդ ձիաւորներից կազմել մի զօրաբաժին այնպէս, որ կարևոր դէպքում, կառավարութիւնը կարողանայ գործ դնել այդ զօրաբաժինը ինչպէս կազակներ. Քրդերից կարելի է կազմել մօտ 60,000 հոգուց բաղկացած մի լաւ հեծելազօր զօրաբաժին։ Այդ զօրաբաժինը կազմելու դժուարութիւնը կայանում է միայն նրանում, որ այդ քաջ լեռնականները անհանդիստ բնաւորութեան տէր մարդիկ են և որոնք կարող են յարձակուել պարսկական սահմանագլխի մօտ գտնուած բնակիչների վերայ և այդպիսով կարող են դժուարութիւններ պատճառել Թիւրքիային և անբաւականութիւններ ծագեցնել Թիւրքիայի և Պարսկաստանի մէջ։

—

ՌՕԼՂԱՐԻԱ. Աւստրիական բէյխսրաթի բացման առաջին օրում, գերմանական կլուբի կողմից բօլղարական գործերի վերաբերեալ հարց առաջարկուեցաւ։ Այդ կլուբի առաջնորդները գրաւ Տաաֆին հարցրին, թէ արդեօք կառավարութիւնը յարմար չի գտնիլ հերքելու այն տարածուած լուրը, որ իբր թէ Աւստրիայի ու Գերմանիայի մէջ եղած յարաբերութիւնները վատացել են։ Զարմանալի հարց է, ասում է «Neue Freie Presse» լրագիրը, որի մէջ բովանդակւում է և պատասխանը։ Գուցէ կառավարութիւնը կը կամենայ հերքել յիշեալ լուրերը, բայց թէ մեր արտաքին յարաբերութիւնները դրանով որքան կը պարզուին, դժուար է հասկանալ։

—«Köln. Zeit.» լրագրում Սօֆիայից ստացած նամակում ապուած է, թէ Բօլղարիայի աւստրիա-ունգարական ներկայացուցիչ պ. Բուրեանը յայտնեց խնամակալութեանը, թէ իր կառավարութիւնը բօլորովին չի հետաքրքրւում այն ապստամբների գործերով, որոնք գաւադրութիւն գործեցին իշխան Ալէքսանդրի դէմ և թէ նոյն կառավարութիւնը այդ հարցը համարում է բուն բօլղարական ներքին հարց, որի մէջ նա չի խառնուիլ չնայելով, որ Ռուսիան այդ դէպքում առաջ է խաղում օգնութեամբ Գերմանիայի։

—

Սեպտեմբերի 17-ից «Köln. Zeit.» լրագրին Սօֆիայից հեռագրում են, թէ ռուսական հիւպատոսարանում ծառայողները, որոնց յանձնուած էր գրուելու սրճարաններում բօլղարական կառավարութեան վերաբերեալ բարօր կասկածները, սատիկ ձեծ կերան։ Բարօն Կաուլբարսը այս օրուայ յանձնած ծանուցագրում բողոքեց այդ բանի դէմ։ Պ. Նաչօվիչը իրեն ծանուցագիր յանձնողին պատասխանեց, թէ նա կը պատժէ յանցաւորներին և թէ բօլղարական կառավարութիւնը այդպիսի փաստերի համար պատասխանատուութիւնը իր վերայ չէ առնում, որովհետև այդ դէպքը պատահել է այնպիսի անձանց հետ, որոնք գործերի ներկայ դրութեան և պայմանների ժամանակ տարածում են գրաւոր վկայագրեր և վրդովում են հասարակութեան միտքը ու ոգին։

—

Սեպտեմբերի 18-ից (30) «Neue Freie Presse»-ին Հռոմից հեռագրում են թէ զանազան վաչտերում զբաղուած 20 սպաների կանչել են Թուրքին, որ ծանօթանան իտալացիների հնարած նոր արագաձիգ հրացանների գործադրութեան հետ, որոնց իրրև փորձ, ցրուելու են իտալական զօրախմբի մի քանի վաչտերի մէջ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մաքսային խիստ հսկողութիւն։ Թէ ինչ ատեաճան խիստ է իտալական սահմանագլխում մաքսային հսկողութիւնը, կարելի է տեսնել հետեւեալ դէպքից։ Հոմբերտ Թագաւորի քոյր Ալօղեստա իշխանուհին մօտերումս Ֆրանսիայից վերադառնում էր Իտալիա և ունէր իւր հետ ծագկեայ ահագին փընջեր, որոնց նա ստացել էր Նիցցից դուրս գալու ժամանակ։ Համաձայն իտալական մաքսային կանոնների, օտար երկիրներից Իտալիա բերած բնական ծաղիկների վերայ մաքս է սահմանած և ծաղիկ բերող ճանապարհորդը, իտալական սահմանագլխում վագօնից դուրս գալուն պէս, պիտի յայտնէ այդ մասին մաքսատան ատեաճանաւորին և վճարէ սահմանած մաքսը, ի հակառակ դէպս ծաղիկները ձուում են մաքսատան մէջ և արգելքի են ենթարկւում։ Իշխանուհի Կլօդելտան այդ օրէնքից բոլորովին անտեղեակ էր և նա դուրս գնալով վագօնից, վերցրեց իւր հետ փնջերը և այդ մասին ոչինչ չյայտնեց մաքսատան ատեաճանաւորին։ Մաքսատնից հեռացող ատեաճանաւորը թոյլ չտուեց անցնելու բարձրագոյն հիւրին և երբ իշխանուհին կամենում էր մտնել սահմանագիծի կայարանի արքունի սենեակը, չկշեակ ատեաճանաւորը սիրալիր կերպով առաջարկեց նրան յանձնել իրեն փունջերը, իշխանուհին ոչինչ չկասկածելով, կատարեց ատեաճանաւորի յանկութիւնը, կարծելով թէ քաղաքավարի ատեաճանաւորը չետոյ փունջերը կը բերէ վագօն և կը յանձնէ իրեն։ Բայց որքան զարմացաւ իշխանուհին, երբ իմացաւ որ փունջերի վերայ «գրոշմած է մաքսային կնիքը» և նրանց ստանալ կարելի է միայն վճարելով օրէնքով սահմանած տուգանքը և մաքսը։ Որովհետև օրէնքը հրատարակել է Հումբերտ Թագաւորը և այդ օրէնքի մէջ Թագաւորական տունի անդամների վերաբերեալ ոչ մի խօսք չէ յիշած և բացառութիւն չէ արած, ուստի իշխանուհին ճարահատած «իտալական օրէնքներ, չիմանալու համար» ստիպուեցաւ վճարել բաւականին մեծ գումար։

***

Տնտեսական պրօգրեսը (յառաջադիմութիւնը) Միացեալ-Նահանգներում. Երկրագնդի Հին Աշխարհի, գլխաւորապէս եւրոպական մայր-ցամաքի բնակիչները չատ դանդաղ են աճում, այն ինչ Ամերիկայի բնակիչների աճումը զարմացնում է իւր արագութեամբը։ Մօտ օրերումս լոյս տեսաւ Նիւ-Եօրկում «Ռամկապետութեան յաղթանակը Ամերիկայում վերջին 50 տարիներում» վերնագրով Անդրիւ-Կարնեգի գիրքը, որը թուաբանական հաշուով ապացուցանում է, թէ Միացեալ-Նահանգները բնակիչների աճեցողութեամբը որքան են գերազանցել միւս ազգերին։ Վերջին 50 տարուայ ընթացքում Մեծն Բրիտանիայի բնակիչների թիւը աւելացաւ 10 միլիօնով, Ֆրանսիայինը—5 միլիօնով, այն ինչ Միացեալ-Նահանգները 35 միլիօնով։ Ներկայ Հիւսիսային Միացեալ Նահանգներում հաշուում են մօտ 56 միլիօն բնակիչ և 50 տարուայ ընթացքում բնակիչների աճեցողութեան յառաջադիմութիւնը նոյն կերպ առաջ գնաց այն ժամանակ, միւս տարի 30 թուականների վերջերում Ամերիկան կունենայ 100 միլ. բնակիչ, իսկ 100 տարուց յետոյ աւելի, քան թէ բոլոր եւրոպական տէրութիւններում միասին առած։ Միացեալ-Նահանգների ներկայ բնակիչները անգլիական ծագումի ամերիկացիներից են և գերմանացիներից, որոնք կազմում են ընդհանուր բնակիչների $^1/_8$ մասը։ Սրանից 40 տարի առաջ (1840 թ.—1880 թ.) Գերմանիայից գաղթեցին մօտ 3 միլիօն հոգի, իսկ եւրոպական միւս տէրութիւններից, բացի Մեծն Բրիտանիայից և Գերմանիայից, գաղթողների թիւը սակաւ է։ Աւելի մեծ յառաջադիմութեամբ աճեց Միացեալ-Նահանգների ազգային հարստութիւնը։ 1850 թ. վերջերում այդ հարստութիւնը հասնում էր 42,150,000,000 ֆրանկի, այն ինչ Մեծն Բրիտանիայի և Իրլանդիայի հարստութիւնը միասին հասնում էր մօտ 112,500,000,000 ֆ., բայց 30 տարուայ ընթացքում մեծ փոփոխութիւն եղաւ և 1882 թ. Անգլիայի հարստութիւնը 218 միլիարդ ֆրանկից աւելի չէր, այն ինչ Միացեալ Նահանգների հարստութիւնը աճեց և հասաւ 250 միլիարդի։ Այդ գումարի մէջ մտնում է և ամերիկական բոլոր մանուֆակտուրայի արժողութիւնը, որը կազմում է 98 միլիարդ ֆրանկ, որը հաւասար է եւրո-

---

*) Թէ որքան ներհակ էին եպ. Զաքարեանը և վարդապետ Աբրահամեանը, բաւական է այստեղ յիշել մի դէպք։ Աբրահամեանի աշակերտներից մէկը գնաց Արդուին և ձեռնադրուեցաւ քահանայ։ Նորընծայ եկեղեցականը վերադարձաւ հայրենիք։ Վարդապետը ոչ միայն չընդունեց,—այլ և առանձին շրջաբերական գրուեց բոլոր հայ-կաթ. եկեղեցիներում, որ եկեղեցի չթողնեն նորընծայ քահանային, կարծես, Թիւրք մօլլա լինէր Արդուինում ձեռնադրուածը...

**) Գպրոցական գործը հայ-կաթ. հասարակութեան մէջ չատ թշուառ վիճակի մէջ է։ Մեր բոլոր գիւղերում չկայ մի հատ ուսումնարան։ Մեր հոգևորականութիւնը չէ թէ միայն չէ աշխատում գպրոցներ բանալու մասին, հապա աշխատում է մոլորեցնել ամբոխը քարոզելով, որ գպրոցը «հոգու փրկութեան գլխաւէ»։

Շ.

պական գործարանների արդիւնաբերութեան արժողութեան կիսին։ Միացեալ Նահանգներում առևտրական նաւատորմի նաւերի թիւը սակաւ է անգլիականից։ Ամերիկական նաւերը կազմում են 20 տոկոս, այն ինչ Գերմանիայինը և Ֆրանսիայինը միասին առած կազմում են միայն 10 տոկոս։ Իսկ ինչ վերաբերում է ներքին վաճառականութեանը, այդ կողմից ոչ մի երկիր չի կարող մրցել Ամերիկայի հետ։ Ամերիկական երկաթուղիները բեռներ կրելով տալիս են տարեկան մօտաւորապէս 2 միլիարդ 750 միլիոն ֆրանկ եկամուտ, որը գերազանցում է անգլիական, իտալական և ֆրանսիական երկաթուղիների տուած ընդհանուր եկամուտին։ Միայն պենսիլվանեան երկաթուղիների մինի գծով աւելի շատ բեռներ են կրուում, քան թէ անգլիական բոլոր վաճառականական նաւերովը։ Անցեալ տարում ամերիկական երկաթուղիների ցանցի տարածութիւնը հասնում էր 206,000 վերստի, այն ինչ Եւրոպայի երկաթուղիների ցանցի տարածութիւնը բոլորը միասին հասնում է 183,910 վերստի, իսկ ամբողջ երկրագնդի երկաթուղիների տարածութիւնը հասնում է մօտ 450,208 վերստի։ Բացառութեամբ ցամաքային ճանապարհների, Ամերիկան ունի ահագին գետեր։ Միայն Միսսիսիպի գետի երկարութիւնը 3,620 վերստ է, իսկ նրա բոլոր նաւագնաց ճիւղերի տարածութիւնը հասնում է 32,000 վերստի։ Ջրային հաղորդակցութիւնները միացրած են միմեանց հետ ջրանցքներով։ 1880 թ. բոլոր ջրանցքների երկարութիւնը 7,180 վերստ էր, որ աէրութեան վերայ նստել է 1,325 միլիոն ֆրանկ։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

«ՆՈՐ-ԴԱՐ»-Ի

ՀԻՍԻՍԱՑԻՆ ԴՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

26 Սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Սեպտեմբերի 12-ից, «Прав. Вѣст.» լրագրին Անդրիանուպոլսից հաղորդում են, թէ այնտեղ եկող թրքական զօրքերի թիւը օրեցօր աւելանում է, այնպէս որ Անդրիանուպոլսի վիլաեթում գտնուած երկրորդ զօրաբաժնի նիզամի թիւը կարճ ժամանակում կը լրանայ։ Բացի դրանից մտադրութիւն կայ կազմելու Անդրիանուպոլսում րեգիմենների վաշտերից մի պահեստի զօրաբաժին, միացնելով նրանց հետ մուստա հաֆիզ զինուորների մասերը։ Այդ զօրաբաժնի շտաբի նշանակած կառավարիչ Նազաֆ-փաշան արդէն եկել է Անդրիանուպոլիս։ Զօրանոցների սակաւութեան պատճառով, կարգադրուած է եկող զօրքերին տեղաւորել բնակիչների տներում։ Ինչպէս երևում է, գեներալ Կաուլբարսի ճանապարհորդութեան վերաբերեալ հեռագիրները բօլղարական իշխանութիւնները բռնում են, բայց Րումենիայի վերայով ստացած տեղեկութիւնները հաղորդում են, որ Պլեվնում և Սիստովում նրան մեծ ուրախութեամբ են դիմաւորել։ Ամեն տեղ բնակիչները ցանկանում են հնազանդել Թագաւոր Կայսեր կամքին։

ԺՈՒՐԺԵՎԱ. 25 սեպտեմբերի։ Սերբիական պատգամաւոր Տօդօրովիչը, որ մօտերումս Սօֆիայումն էր, առաջարկեց բօլղարական կառավարութեան անդամներին պատասխարուել Սերբիայում 'ի դէպ, եթէ նրանց մի որ և է վտանգ սպառնայ։

Հաստատ աղբիւրներից յայտնի է, որ Շումլինի բերդապահ զօրքի բողոքը շատ շփոթեց բօլղարական կառավարութեանը։ Նա հաստատում է, որ իբր թէ այդ բողոքը յետ է առնուած, բայց դա բօլորովին սուտ է. ընդհակառակը Րուշչուկի, Պլեվնի և Սլիվնի բերդապահները համաձայն են Շումլայի բերդապահների հետ և պատրաստվում են սպառնալ կառավարութեանը, եթէ նա չզիջանէ Ռուսիայի պահանջներին։ Վճռած է ամեն կերպ զգուշանալ բռնի միջոցներից, այնուամենայնիւ, 'ի նկատի ունենալով բարձրագոյն զինուորական վարչութեան մտքերի հետ ունեցած անհամաձայնութիւնները, դրութիւնը անորոշ է ներկայումս։ Թէ այսպէս և թէ այնպէս ցանկալի գործողութիւնը սկսվում է արդէն երևան եկնել և այդ այնքան ազդեց բօլղարական կառավարութեան վերայ, որ երէկ նա ստորագրեց 45 սպանների ազատութեան թուղթը, իսկ այսօր խօսում են մեծ ազգային ժողովի ընտրութիւնների յետաձգելու մասին։ Ինչ էլ որ չասի բօլղարական կառավարութիւնը, սակայն վճռական եղքը կախուած է բերդապահ զօրքերից։

ԼՕՆԴՈՆ. Լրագիրների այն լուրերը, որ 'իբր' թէ անգլիական մինիստր Չերչիլլը կայցելէ Բիսմարկին և Կալնօկիին, պաշտօնապէս հերքվում է։

ՄԱԴՐԻԴ. Հինգ մինիստրներ հրաժարուեցան պաշտօնից։ Գեներալ Լօպես-Դօմինգեսին հրաւիրել են կազմելու նոր մինիստրութիւն։

ՍՕՖԻԱ. Գեներալ Կաուլբարսին Վրացից Պլեվնա գնալու ժամանակ հանդիսաւոր ընդունելութիւնները ցոյց տուին, չնայելով, որ իշխանի նախկին ադիւտանտ Պօպովը սպառնալիքներով աշխատում էր արգելք լինել այդ ընդունելութիւններին։ Ինչպէս ասում են, այդ արգելք լինողների և երկիւղ ազդողների գլխաւորը՝ իշխանի նախկին խոստովանահայրը, պաստօր Կօխն է։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱՆ

Երեք ամսական ղրամարժէքը

Լօնդօն	23/, 23 1/8 և 23 1/32
Համբուրգ	195 5/8, 197 7/8
Պարիզ	242 3/4, 243 1/2, 243
Պօլուիմպերիալ	8 ր. 53 կ. սակ.
Մաքս. կուպոն.	162 1/4 ր. — սակ.
Արծաթ	1 ր. 31 կ. սակ.
Բօրսային դիս.	4 1/4 և 6 %
Պետակ. բանկի 5% տոմսեր.	
1-ին շրջանի	100 1/4 ր. — սակ.
2-րդ »	100 ր. — գն.
3-րդ »	100 ր. կ. գն.
4-րդ »	99 ր. 62 կ. գն.
5-րդ »	99 3/4 ր. գն.

100 և 1000 արևելեան փոխառութեան 5% տոմսեր

1-ին շրջանի	99 ր. 62 կ. գն.
2-րդ »	99 ր. 62 — գն.
3-րդ »	99 3/4 ր. — սակ.

Առաջին ներքին փոխառութեան 5% տանող գումարի տոմսեր 242 1/4 ր. — սակ.
» 2-րդ 224 3/4 ր. — սակ.
5 1/2% րենտեր 101 3/4 ր. — գն.
Ոսկէ րենտ. 185 1/2 ր. — գն.
Երկաթուղ. նոր բենտ 99 ր. 62 կ. գն.
Թիֆլիսի քաղաք. վարկի ընկեր օբլիգացիաները—86 1/2 ր. գն։
Կայսերական բանկի 6-րդ փոխառութեան տոմսեր 99 1/2 ր. կ.

Պետերբուրգի բօրսային տրամադրութիւնը խաղաղ է։

27 Սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Պետերբուրգ եկող յունական նոր դեսպան Մավրօկօրդատօն երէկ յանձնեց թագաւոր Կայսերին իւր պաշտօնին նշանակուելու թղթերը և ներկայացաւ Կայսրուհուն։

Հինգշաբաթի օրը վերադարձաւ Պետերբուրգ Ս. Սինօդի օբեր-պրօկուրօր, Պօբեդօնօսցեվը։

ՐՈՒՇՉՈՒԿ. Բարօն Կաուլբարսը, որ երէկ առաւօտեան առագաստաւոր նաւով, ուղեկցութեամբ երեք անձանց, դուրս գնաց Սիստովից, հակառակ հողմի պատճառով ժամանեց այստեղ միայն կէս օրուայ ժամի 6-ին։

ԺՈՒՐԺԵՎԱ. Երէկ Րուշչուկում մեծ ժողով կայացաւ։ Զախար Ստոյանովը մի հեռագիր կարդաց, որի մէջ Բատտենբերգեան պրինց Ալէքսանդրը յայտնում է, թէ նա պատրաստ է վերադառնալ Բօլղարիա, եթէ նրան ընտրէ մեծ ազգային ժողովը։ Անգլիական հիւպատոսը ներկայ էր ժողովին և խորհուրդ էր տալիս ներկայ եղող ներին ընդդիմանալ Ռուսիայի պահանջներին։ Ժողովը համաձայն այդ խորհրդի վճիռ կայացրեց։

ԲՈՒԴԱՊԵՏ. Հնդկաստանի մի քանի տեղերում, մանաւանդ Դելհում մի քանի օր է ինչ հնդկացիների և մահմեդականների մէջ ընդհարումներ են լինում։ Զինուորները վերականգնեցրին կարգը։ Սրանից երեք օր առաջ Դելհում հնդկացիները պղծեցին մզկիթը, իսկ այսօր մահմեդականները քանդեցին հնդկական տաճարը։

28 Սեպտեմբերի

ՎԵՆՆԱ. 20 հոգի անիշխանականներից բաղկացած մի ատեաքախումբ գտան, որ Վիեննայի հասարակական շինուվթիւնների, փայտի պահեստների և ժողովրդի վերայ ռումբեր արձակելու համար պայթող իրեր էին պատրաստել։

ՐՈՒՇՉՈՒԿ. Գեներալ Կաուլբարսին ներկայացան երկու պատգամաւորութիւն՝ որոնցից մինը խընդրում էր ռուսական հովանաւորութիւնը, իսկ միւսը ընդդիմանում էր ռուսական պահանջներին։

ՍՕՖԻԱ. Բօլղարական կառավարութիւնը օտարազգի գործակալներից խնդրեց մէջոցներ ձեռնարկել, որ օտարազգիները չխառնուին ընտրութիւնների մէջ, սպառնալով աքսորել յանցաւորներին։ Նեկլիւդովը բողոքեց։

Խմբագիր հրատարակիչ
ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՕՖԵ ՄՕԿԿՕ

Ս. ՍԻՈՒ ԵԻ ԸՆԿ.

(Ц. 4707) 51—32

ԴԱՍԱԳԻՐՔ

ԳԾԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Երկրորդ և բարեփոխեալ տպագրութեամբ

ԼՈՑՍ ԿՏԵՍՆԻ ՇԱՏ ՇՈՒՏՈՎ.

Մ. Տէր Սարգսեանց

Ս.ՀՀ-ում հեղինակագրված։

10—3

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ. ԵՐԿՐԻ ԿՕՄՄԻՍԻՕՆԷՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԵՊՈ ՊԱՏՐԱՍՏԻ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԻ

ԱՅՐ ՄԱՐԴԻԿՆԵՐԻ ԵՒ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ԵՂԲ. ԴՕՎԼԱԹԵԱՆՑՆԵՐԻ

Սրանով յայտնվում է 'ի գիտութիւն պ. պ. գնողների, թէ աշնան և ձմեռն համար ստացուած է ռուսական և օտարերկրեայ ամենալաւ գործարաններից մեծ քանակութեամբ և վերջին ձևով կարած ու լաւ յատկութիւն ունեցող այր մարդիկների և երեխաների շորեր։ Մեծ քանակութեամբ գնողներին մեր գիրման ծախում է բաւականին արժան գնով և երաշխաւորվում է նիւթի և աշխատութեան համար։

Մագազինում կան ամեն չափսերի շորեր, կայ և արհեստանոց շորերը նորոգելու համար։

Իբրև ապացոյց արտասահմանեան ապրանքի թարմութեան, խնդրում ենք ուշադրութիւն դարձնել ներկայ տարուայ մաքսատան պլոմբի վերայ։ Ուսուցիչների և ուսուցչուհիների համար զիջումն է լինում։

Մագազինը գտնվում է. Թիֆլիսում, Գօլօվինսկի պրօսպեկտի վերայ, տուն Միրզոյեանի, նախկին Բելովի, իսկ Բագուում —Քալանթարեանի պատսաժում № № 11 և 12.

25—4

Պետերբուրգի հրատարակութեան ընկերութեան գործակալը պատիւ ունի յայտնելու, թէ սեպտեմբեր ամսուայ 12-ից նա պաշտօնապէս լիակատար իրաւունք է ստացել չծախուած 50ր. պայերի և ընկերութեան միւս բոլոր հրատարակութիւնների համար ստորագրութիւն ընդունելու։ Պայերը առաջին տարում տալիս են 15%, որոնք ապահովեցրած են ընկերութեան բոլոր գոյքովը։ Պայեր գնելու համար թողլատրվում է յետաձգել ժամանակամիջոցը։

Ընդունվում է «Семейный еженедѣльный илюстрированный журналъ»-ի ալբեմիայով ստորագրութիւնը (10 պատկերներ ընտրութեամբ)։ Հումորիստիկական ալբոմ, պատի օրացոյց ձրի յաւելուածով. պարելեան մօգաներ և պատկերազարդ ընդհանուր էնցիկլօպեդիա։ Պայ ունեցողները ամսագիրը իւր բոլոր պրեմիաներով ստանում են ձրիապէս։

Հրատարակութիւն. գեղարուեստական ալբոմ (Ռուսիայի արեգակը և աստղերը։) ժողովածու ռուսական և օտարերկրեայ նկարիչների պատկերների, դասագրքերի, գրքերի, յօդուածների և յայտարարութիւնների ընդունելութիւն։

Բոլոր պահանջներով խնդրում են դիմել հետևեալ նոր հասցէով. Միքայելեան կամարջ, Շաֆրանովի զինուորական իրեղէնների մագազինի դէմ։ Այնտեղ յանձնուած է ծախելու «Ф. Блокъ» և «Ш. Զինդերի» բանկիրական փերմաների կոդմից 1-ին և 2-րդ փոխառութեան 5% տանող տոմսերը, յետաձգելով վճարի ժամանակամիջոցը և վերին աստիճանի ձեռնտու պայմաններով։

5—4

Ես Գրիգոր Աւետեանցս, խնդրում եմ այն անձանց, որոնք ինձ մօտ բացուում գրվել են պ. Գրիգոր Գէորգեանցի «Անգութ օրիորդ» գրքին բաժանորդ, թող յետ ստանան իրենց վճարած բաժանորդագինը, (գիրքը չի հրատարակուելու) դիմելով Շուշի այս հասցէով. Шушу, Григорію Георкянцу.

(ա) 3—1

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՆ

և վաճառվում են Կենտրօնական գրավաճառանոցում Ս. Մանդինեանի ՌՈՒՍԱՑ ԼԵԶՈՒԻ դասագիրքը առաջին և երկրորդ տարուայ համար և այդ դասագիրքը գործ ածելու համար առաջնորդութիւնը «ՌՈՒՍԱՑ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԱՏՒՈՒԹԵԱՆ ԵՂԱՆԱԿ» վերնագրով։

Առաջինը արժէ . . . . 20 կոպ.
Երկրորդը . . . . . 60 կոպ.
10—5

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 29-го Сентября 1886 г. Տպարան Մ. Դ. Ռոտինեանց և ընկ. Типографія М. Д. Ротиніанцъ и К-о Гол. пр., д. № 41